

Verbal și paraverbal în discursul religios

Florentina POPA

The church has expanded its range of action beyond the borders of the sacred, trying to establish permanent ways of communication with the believers, taking advantage of the development of technology. The radio is one of these new possibilities of communication, however, the use of such new means of communication requires a different strategy from the classical one. If within the sacred space the prayers and the rituals unite the people by sharing an expression of the religious experience of each believer under the guidance of the priest, who coordinates the rituals, within the radio phonic space the relationship is established between the voice of the speaker and each individual receiver. By voice, the speaker establishes a relationship with the receiver/listener, but a performant decoding process needs a specific type of argumentative direction. From this perspective of the relation verbal-supra-verbal I intend to analyze the religious discourse transmitted by radio waves.

Predica din punct de vedere pragmatic este un discurs argumentativ care-și propune modificarea sau consolidarea opiniilor, atitudinilor, comportamentelor receptorilor. În funcție de forța argumentativă activitatea discursivă a emițătorului are ca rezultat reconfigurarea universului epistemic al receptorului. Mărcile forței ilocuționare sînt atît verbale, cît și nonverbale. Predica pe care doresc să o supun analizei este o retransmitere radiofonică a discursului care a fost rostit de Înalt Prea Sfințitul Bartolomeu Anania în cadrul sfintei Liturghii din duminica a 21 după Rusalii, la Pilda semănătorului. Folosirea canalului radiofonic pentru transmiterea ritului schimbă nu numai contextul situațional și relațional, dar influențează și modul de decodarea al mesajului.

Participarea la rit în spațiul sacru presupune o reunire și o identificare a tuturor credincioșilor, o regăsire a sinelui cu idealurile despre sine (Lardellier, 2003: 122). Vibrația colectivă prezentă în biserică este mult diminuată, dacă nu chiar absentă, în cazul emisiunii radiofonice în cadrul căreia se retransmite predica. Una este să ascuți mesajul preotului în biserică alături de ceilalți și altceva în singurătatea căminului, pe fotoliu în fața unei „cutii care vorbește”. În acest caz prevalează interpretantul cognitiv al receptorului, iar mărcile forței ilocuționare sînt atît verbale, cît și paraverbale. Statutul ierarhului, întreaga sa imagine asociată unui anumit rol se volatilizează și devine sfătuitoarea, prietenul, o Voce. Relația dintre emițător și receptor se bazează pe indicii paraverbali, care caracterizează vocea celui care ne

vorbește pe calea undelor. Caracteristicile vocii pot fi clasificate în: fizice, fiziologice și energetice. Avem voci feminine sau masculine, tinere, mature, senile, pline, stridente, monotone, calde, distante, răgușite, viguroase, suferinde, proaspete, greoaie. Dar, vocea poate fi tandră, plîngăreată, încântătoare, seacă, ironică, sfișietoare, rugătoare, politicoasă, grosolană. Putem vorbi de voce din plămîni, voce din cap, din gît sau voce nazală în funcție de amplitudinea undelor sonore (Meschonnic, 1982: 292). Vocea are valențe iconice, creează portretul oral al emițătorului. Sînt voci pe care nu le putem uita, deși nu ne mai amintim conținutul transmis. Vocea este asociată cu magia, creează relația dincolo de conținutul rostit și este inseparabilă de ritmul discursului. Timbrul, tonul, pauzele, intonația, accentele sînt la fel de importante sau poate chiar mai importante, uneori, decît cuvintele¹. Toate aceste caracteristici ale vocii sînt părți componente ale ritmului emițătorului, iar ritmul dă sensul mesajului. Ritmul dă naștere multiplelor conotații și asocieri cu alte informații stocate în memorie (Meschonnic, 1982: 70). Fiecare avem un ritm propriu rezultat al vitezei cu care mesajul este codat prin selectarea rapidă a semnelor de pe axa paradigmatică și sintagmatică, peste care, apoi, se suprapun și celelalte ritmuri fiziologice: ritmul respirator, cardiac, cerebral. De exemplu, o voce calmă și monotonă modifică ritmul cerebral, induce undele alfa similare somnului. O voce ascuțită cu un ritm rapid poate determina modificarea ritmului cardiac.

Am făcut această trecere în revistă a caracteristicilor vocii umane tocmai pentru faptul că efectele prediciei sînt determinate și de modul de prezentare al mesajului verbal, indiferent de canalul folosit – în biserică sau la radio. Paraverbalul poate amplifica mesajul verbal, dar îl poate și modifica, chiar sugerînd conotații contrare denotației cuvintelor rostite. O voce nesigură care transmite un mesaj verbal va avea o forță ilocutionară mult diminuată. Cele două coduri, verbal și paraverbal, se suprapun la fiecare nivel: sintactic, semantic și pragmatic.

Din punct de vedere semantic indicii paraverbali pot amplifica semnele verbale, accentuarea anumitor cuvinte în frază generează noi conotații. Însă, aceiași indici pot contrazice denotația cuvintelor folosite în text - în cazul ironiei, de exemplu, sau pot modifica sensul cuvintelor – o poruncă dată cu o voce șovăielnică.

Din punct de vedere sintactic paraverbalul contribuie la segmentarea lanțului de cuvinte rostite, prin pauze și ton ascendent sau descendent, cuvinte-cheie accentuate, susținînd astfel procesul de decodare. Sfirșitul de frază este marcat prin ton descendent. Suprapunerea conturului intonativ peste sintaxa frazei are un important rol în generarea sensului și face parte din competența comunicativă a unei persoane. Fiecare limbă are propriile reguli de pronunție, accentuare a cuvintelor, intonație și cunoașterea lor face posibilă comunicarea eficientă într-o situație culturală specifică (Kerbrat-Orecchioni, 1990: 29).

Funcția pragmatică a semnelor paraverbale pune în evidență identitatea emițătorului. Putem diferenția, în cadrul funcției pragmatice, funcția expresivă –

¹ Semnele voco-acustice se pot clasifica în două categorii: verbale – materialul fonologic, lexical și morfo-sintactic; paraverbale – prozodic și vocal: intonația, pauzele, intensitatea articulatorie, debit, particularitățile de pronunție, diferitele caracteristici ale vocii; vezi Kerbrat & Orecchioni, 1990: 28.

reflectă starea emoțională a emițătorului, funcția reactivă – reprezentată de feedback-ul primit de la receptori, și funcția dialogică este legată de relația care se stabilește între polii comunicării (Cosnier & Brossard, 1984: 79).

Discursul religios pe care l-am selectat se remarcă prin utilizarea cu multă iscusință a funcției expresive și dialogice a indicilor paraverbali dublați de o structurare argumentativă performantă.

Înalt Prea Sfințitul Bartolomeu Anania este o voce cunoscută în spațiul cultural românesc. Reputația sa de predicator și-a construit-o în timp și este recunoscută și de credincioșii altor culte, nu numai de creștinii ortodocși. Putem spune că este o Voce în Biserica Ortodoxă atât prin conținut, cât și prin formă și prezentare.

Ascultînd *Predica la Parabola semănătorului* cu maximum de atenție, pentru a o analiza din punct de vedere verbal și paraverbal, pot să afirm că și-a pregătit discursul anterior actului religios cu mare atenție la fiecare detaliu de structurare a textului, cât și de prezentare. În îndelungata sa activitate de preot această pildă a fost analizată de multe ori din diverse unghiuri. Acum aplică o nouă strategie. Conținutul pildei este același, însă structurarea predicii este alta. Vectorialitatea argumentativă este marcată de o sumă de tensiuni care tind spre dezechilibru, tensiuni între secvențele care se succed, care se află în raporturi de opoziție, apoi de repetiție, de incluziune alternînd în permanență. Tensiuni între acțiunea emițătorului și reacția receptorului. De exemplu, pe parcursul discursului vorbește de Iisus Hristos și curajul său de a-și duce crucea pînă la capăt:

„Oricît ar părea de absurd că Isus a preștiut suferințele prin care va trece că le-a mărturisit ucenicilor săi, că s-a pregătit pentru ele, pentru suferință, și pentru cruce. Pentru jertfa de pe cruce. S-a pregătit în mod rațional. Ei bine, aici este minunea, să te pregătești rațional pentru asemenea lucruri și să nu-ți fie frică”.

Aici apare o schimbare de ton parcă răspunzînd unui interlocutor neîncrezător: „Frică i-a fost, că doar era om. De aceea înainte de patimă domnul Isus șade în genunchi și se roagă îndeosebi de ucenicii săi și este prins de groaza morții și roagă pe părintele ceresc, tatăl său...”.

Din punct de vedere paraverbal ÎPS Bartolomeu Anania își alege o strategie care să-i avantajeze vocea. Vocea care odinioară răsuna în biserică sau sălile de conferințe puternică, viguroasă și hotărîită acum îi trădează vîrsta înaintată, chiar foarte înaintată după cum singur precizează, are nevoie de mai multe pauze, frazele sînt mai scurte, amplitudinea undelor emise este mai mică, vocea din plămîni s-a mutat în gît și uneori în cap. Folosirea coardelor vocale pe toată lungimea lor necesită un efort energetic mai mare. Din punct de vedere energetic încearcă să-și păstrează tonusul și hotărîrea, încrederea în cele rostite se transmite energetic receptorilor și reprezintă atât o marcă ilocuționară, cât și perlocuționară.

Conținutul predicii se structurează în mai multe secvențe aflate în diverse raporturi de subordonare și coordonare. Strategia argumentativă este intertextuală și se realizează fie în interiorul aceluiași domeniu, intrareferențial – biblic- trimiterea la pilda neghinelor, pilda înmulțirii pîinilor, sau interreferențial - trimiteri la genetică,

astronomie. Pe parcurs sînt folosite și citate cu rol de consolidare argumentativă, dar și de trimitere temporală: atunci – acum, timpul ciclic.

Organizarea citării este retrospectivă, citatul este inserat după suita de argumente: „Pentru jertfa de pe cruce. S-a pregătit în mod rațional. Ei bine, aici este minunea, să te pregătești rațional pentru asemenea lucruri și să nu-ți fie frică. Frică i-a fost, că doar era om. De aceea înainte de patimă domnul Isus șade în genunchi și se roagă îndeosebi de ucenicii săi și este prins de groaza morții și roagă pe părintele ceresc, tatăl său: - Părinte, dacă se poate, dacă este cu puțință să treacă pe alături de mine paharul acesta. Adică paharul morții prin suferință. Să treacă pe alături de mine să nu mă atingă. Dar tot el își revine în secunda următoare și spune: Dar părinte să nu fie cum vreau eu să fie cum vrei tu”.

Pe parcursul citării vocea se schimbă devine rugătoare, puțin speriată. Pauzele au rol de fixare a conținutului prin segmentarea lanțului de cuvinte dînd astfel posibilitatea receptorului să decodeze rapid mesajul. Din punct de vedere semantic pauzele amplifică semnele verbale. Însă, citatul are și rolul de a orienta ascultătorul spre o nouă secvență.

Predica reprezintă un dialog virtual între cei doi poli ai comunicării, preotul și credincioșii. Pe parcursul întregului discurs emițătorul se raportează în permanență la cel căruia i se adresează. Preoții au fost printre primii care și-au structurat aceste intervenții discursive în funcție de publicul receptor, pe care astăzi sociologii îl numesc public-țintă. De fapt, predicatorul construiește un univers de discurs comun bazat pe reprezentările pe care le are despre receptori și despre situația discursivă. Schematizarea argumentativă ia în calcul atît preconstructul cultural (limba, cunoștințele comune, adevărurile biblice, precum și din alte domenii, contextul social), cît și preconstructul situațional (comunicare orală, monolog, expunere) și în funcție de ele se conturează înlănțuirea argumentelor (Roventza Frumușani, 1995: 156). Deși predica este un monolog, totuși, în funcție de structurarea sa poate deveni o polifonie.

Predica începe cu prezentarea pildei, după care urmează o secvență aflată în raport de incluziune cu cea anterioară: „Iubiți credincioși parabola semănătorului / este singura pe care a explicat-o chiar mîntuitorul Hristos îndată după ce a rostit-o. Eu nu voi face altceva decît să vă reamintesc / parabola și această tîlcuire. Așadar / cel ce seamănă grîu sîmînță, a ieșit pe ogor și a împrăștiat sîmînța. / După rînduială. / Iar o parte din semințe, / deci în parabolă ni se spune una, / dar prin ea se înțeleg mai multe, o grupare, / o mînă de semințe pentru că așa seamănă semănătorul cu mîna. A căzut pe drum. / Și căzînd pe drum, mai precis pe acolo unde se face potecă pentru / picioare, / acolo au venit păsările cerului și au mîncat-o. / Și alta / a căzut între spini / și spinii crescînd au înăbușit-o. / Și a căzut pe piatră. / Și piatra neavînd un strat care să absoarbă umezeala îndată ce a venit căldura s-a uscat și nu a mai avut apă. Iar o plantă fără căldură, aer și apă nu poate trăi. Iar o alta a căzut pe pămînt bun și a dat rod însutit. Rodul însutit adică rodul înmulțit. Așa cum dă orice sîmînță”².

² Liniile oblice semnifică pauzele pe care le face emițătorul pe parcursul rostirii discursului.

A doua secvență: „Și aici este miracolul pe care Dumnezeu l-a pus / și de care eu încă de când eram foarte tânăr nu încetam să mă minunez. Pentru că eram la țară și semănam porumb. / Și puneam în pământ patru boabe și răsăreau patru lujere. / Pe urmă, sigur, despovăram / și lăsam afiț cât să se coacă porumbul, / însă miracolul era acesta că sămînța o aruncam în pământ, / o îngropam cu alte cuvinte. Și de obicei când îngropi ceva în pământ, acela putrezește. Un lemn dacă îl tai din pădure și dai pământ peste el / putrezește. Ca să nu mai vorbim de om. / Pe cîtă vreme dincoace nu, nu, fenomenul este altul. / Bobul de grâu încolțește în pământ, / emite rădăcini, / acestea extrag umezeala din pământ / acea sămînță emite un lujer care sfredelește pământul de deasupra, deși este foarte fragilă, / este foarte *șubredă*, este foarte slabă în constituția ei. Dacă o iei în gură o mesteci cu limba, nici nu e nevoie de dinți. / Și *totuși* are tăria / de a scormoni pământul și de a ieși deasupra. / Iar odată ieșită deasupra crește, ajunge la maturitate și la rîndul ei face mai multe semințe. / Arunci în pământ un bob de porumb și iese un lujer de porumb. / Dar lujerul odată crescut, / pe lujer vor crește cel puțin trei patru glugi / de porumb, / care vor revărsa în visteria sa cîteva sute de boabe. / Aici este miracolul pe care Dumnezeu l-a pus în natură / la pus în viața oamenilor / și de care eu, repet, încă de când eram copil nu încetam să mă minunez”.

Secvența face trimitere la experiența de viață a preotului, dar și a fiecăruia dintre receptori. Toți știm cum are loc în natură cultivarea plantelor, fie de la botanică, fie din experiența directă după cum povestește ÎPS Bartolomeu. Mulți dintre cei care îl ascultă și-au petrecut copilăria la țară, astfel, încît, odată cu decodarea acestui mesaj apar în memorie și o multitudine de amintiri. Pentru cei mai tineri se fac trimiteri interreferențiale la domeniul biologiei. Dar, pe lîngă informațiile transmise emițătorul ne introduce în universul copilăriei sale, ne dă posibilitatea de a-l vedea cu ochii minții și în alte ipostaze, în alt rol decît cel de autoritate eclezială. Pauzele dau posibilitatea receptorului să decodeze mesajul, dar permit și alte asociații interpretative. Rostirea discursului operează centripet, iar pauzele centrifug.

Urmează o interpelare indirectă a receptorilor: „Încă de când am început să raționez și să întreb de ce / pentru că copilul încă de la început întrebă: ce este asta ? Ce este asta? / A doua întrebare este cum? / Cum se face că ? Cum se face că ? / Și a treia întrebare este cauzală: de ce / este așa și nu este așa? / Aceasta este întrebarea pe care ne-o punem și la maturitate, / pe care și-o pun oamenii de știință, pe care ne-o punem noi / și deseori nu știm ce să răspundem și cum să răspundem / pentru că această situație este vecină cu minunea”.

Fiecare întrebare reprezintă o lacună informațională, care determină un dialog cu celălalt, dar și un dialog cu tine, o reorganizare a propriilor cunoștințe. În acest caz întrebările sînt capătul de pod între două secvențe aflate, de fapt, în raport de opoziție. Trimiterea la Parabola înmulțirii pînii creează o tensiune. O minune este ceea ce nu-ți poți explica rațional. Se avansează, totuși, o explicație – genetica: „De aceea eu cred fără să șovăi / cînd ni se povestește în sfînta Scriptură de înmulțirea pînii. / Cum din cinci pîini prin binecuvîntarea lui Dumnezeu / s-au săturat / circa cinsprezece mii de guri. / Cinci mii erau bărbații, spune afară de femei și de copii./

Presupunând că fiecare bărbat își avea soția cu el și un singur copil / asta înseamnă că pînile au săturat cel puțin cinsprezece mii de guri / flămînde. Acest miracol se întîmplă și la noi. / Noi zicem / genetica./ Asta știu și eu de cînd eram / elev. Învățam genetica și nimic nu era mai simplu. Genetica își are legile ei, dar legea asta cine a făcut-o?! / La această întrebare nu poate să-mi răspundă nimeni. / Că nu s-a făcut ea prin ea însăși. / Ci a făcut-o o ființă rațională / pentru că în ea există rațiuni”.

Cum putem explica Pilda înmulțirii pînilor cu ajutorul geneticii nu este clar. Autorul nici nu-și propune să clarifice, este o trimitere spre un alt domeniu pe care unii receptori îl cunosc, alții își vor completa ulterior cunoștințele căutînd, întrebînd, iar alții, pentru care diferența între nivelurile de informații este mare, vor elimina disonanța trecînd la următoarea secvență a prediciei. Dezechilibrul creat anterior tinde spre echilibru, informațiile furnizate despre raționalitatea universului aduse ca argument în această secvență sînt la un nivel accesibil tuturor receptorilor. Limbajul matematic este cel care descrie această ordine, care are un autor: „Ne uităm noaptea pe cer, / vedem luna, luceafărul / și puzderia de stele./ Aci vedem că este o ordine desăvîrșită. / Generații după generații văd același soare / care se ridică de la orizont la aceeași oră și aceeași secundă după ceas. / Văd aceeași lună, /văd aceiași luceferi și aceeași stele. Care se mișcă după o lege / care ni se impune, ni se descoperă. / Și cometele cînd apar nu se ciocnesc unele cu altele / iar fenomenul este foarte, foarte rar. / Adică o secundă de dezordine în rînduiala universului. Dar universul, în sine, este foarte rațional pentru că este foarte stabil. / Este calculat matematic. / Dacă n-ar exista această / fixitate, aceată regulă matematică ar fi imposibil ca noi de pe Pămînt, în vremea din urmă, / să trimitem rachete cosmice, ca să nu mai vorbesc de cosmonauți. / Dar trimitem o rachetă cosmică cu scopul de a ne transmite fotografii / dintre inelele lui Venus. Și care este înconjurată de mai multe inele și noi vrem să știm ce se întîmplă, ce este acolo între aceste inele / și trimitem de pe Pămînt o rachetă cosmică înzestrată cu un aparat de fotografiat sau de filmat. Calculată de aici de pe Pămînt, care ajunge acolo după trei ani și două luni și cinci săptămîni și zile / și ore și secunde / și exact în secunda calculată de pe Pămînt aparatul se deschide / fotografiază inelele și ne transmite nouă pe Pămînt. / Pentru ca oamenii de știință să le / cerceteze și să tragă concluziile necesare. Și toate concluziile duc la una singură care este / desăvîrșită / toate sînt raționale. Toate sînt raționale. Tot ce vedem în univers este făcut prin mijlocirea rațiunii. / Iar lucrurile raționale / *nu pot* fi făcute decît de o ființă *rațională* pentru că ele trebuie să aibă o cauzalitate. Nu s-au făcut ele pe ele însele. Asta este *clar*. / Dar le-a făcut o ființă rațională care a așezat rațiunea în ele. / Și ele se comportă rațional. / Noi zicem că-i minune pentru că ne minunăm, / dar în realitate este un calcul matematic / pe care oamenii de știință îl știu și căroră li se pare banal. / Și totuși noi nu vom înceta / să vedem aici mîna lui Dumnezeu și minunea lui Dumnezeu / pentru că toată această raționalitate a universului nu a apărut de la ea însăși. / Ci are un autor, / iar autorul nu poate fi decît o ființă *rațională*. Această ființă rațională se cheamă Dumnezeu. Iar mîntuitorul Isus Hristos a fost fiul lui Dumnezeu / și el însuși Dumnezeu”.

De la discursul rațional se face trecerea la mit: „Oricât ar părea de absurd / că Isus a preștiut suferințele prin care va trece / că le-a mărturisit ucenicilor săi, că s-a pregătit pentru ele, pentru suferință, și pentru cruce. / Pentru jertfa de pe cruce. / S-a pregătit în mod rațional. / Ei bine, aici este minunea, să te pregătești rațional pentru asemenea lucruri / și să nu-ți fie frică. Frică i-a fost, / că doar era om. / De aceea înainte de patimă domnul Isus șade în genunchi și se roagă îndeosebi de ucenicii săi / și este prins de groaza morții și roagă pe părintele ceresc, tatăl său: - Părinte, dacă se poate, dacă este cu putință să treacă / pe alături de mine paharul acesta. Adică paharul morții prin suferință. / Să treacă pe alături de mine să nu mă atingă. / Dar tot el își revine în secunda următoare și spune: Dar părinte să nu fie cum vreau eu / să fie cum vrei tu. Pentru că el știe că Dumnezeu a pus o anumită rațiune chiar dacă este crudă!”

În cadrul secvenței avem două voci, naratorul și Isus Hristos, care alternează creînd un dialog. Pauzele marcate în text prin linii oblice segmentează discursul cu efect retoric, atrag atenția asupra celor spuse și înlesnesc procesul de decodare al mesajului transmis. La fel și accentele puse pe anumite cuvinte au rolul de a stabili sensul dorit de receptor. Cercetările neurologice și psihologice au pus în evidență modul în care neuronii reacționează la variațiile temporale ale stimulilor auditivi. Modificările tonului vocii mențin atenția ascultătorului (Cosnier/ Brossard, 1984: 60)³. Mai mult, paralel cu recepționarea auditivă a mesajului verbal întregul corp al receptorului „dansează” după ritmul emițătorului. S-a constatat că receptorul interiorizează mesajul sonor ascultat, coardele sale vocale executînd aceleași mișcări cu ale emițătorului, dar de amplitudine mai mică⁴. Procesul este numit sincronie interacțională. Ritmul de codare al mesajului se impune receptorului în procesul de decodare. Pauza are rol de fixare a informațiilor, dar și de menținere a interesului pentru ce urmează să fie spus. Iar în acest caz naratorul o folosește cu multă măiestrie pe parcursul discursului, astfel încît are atît rol sintactic, cît și semantic și pragmatic.

Moartea este rațională susține emițătorul, temă cu care deschide următoarea secvență: „Este o rațiune, de ce? Pentru că după moarte există înviere. / Moartea nu este un fenomen prin ea însăși. Este o pregătire a omului pentru ceea ce urmează. / Eu sînt un om în vîrstă și chiar foarte în vîrstă / și e normal să mă gîndesc la sfîrșitul meu pămîntesc, / dar nu mi-e frică. / Nu e vorba că o să putrezesc undeva în pămînt. Aceasta e firesc. / E vorba de ceea ce nu moare în om, sufletul, și de ceea ce putem numi destinul acestui suflet. / Știu dinainte că îl pun în mîna Domnului. Mi-aduc aminte de un prelat din Occident în vîrstă și pe patul de moarte. Și i se dădeau medicamente de tot soiul ca să-i prelungească viața. / Și el le spune: Nu-mi mai dați

³ Jacques Cosnier, Alain Brossard (coordonatori), *La communication non verbale*, William S. Condon, *Une analyse de l'organisation comportementale*, Neuchâtel Delachaux&Niestlé, 1984, p. 60.

⁴ „Investigînd modificările electrice ce se petrec în mușchii limbii și ai laringelui cînd cineva rostește o frază, se constată o curbă similară în organele vocale ale persoanei care ascultă mesajul – deși curenții electrici sînt mai slabi”. Andrei Cosmovici, *Psihologie generală*, Iași, Polirom, 1996, p. 173.

medicamente / lăsați-mă să merg la Domnul. Și l-au lăsat. Adică de ce să-mi prelungiți o viață / doar biologică, / o viață care nu mai spune și nu mai aduce nimic. Când eu am în față o viață de dincolo în care pot să trăiesc așa cum n-am reușit să trăiesc pe pământ”.

Întrebarea *de ce* are un rol fatic, dar și dialogic. Argumentul adus, moarte – înviere, face parte din preconstructul cultural comun creștinilor, învierea lui Hristos și a noastră, după moarte, este esența creștinismului. Și pentru a întări cele spuse aduce în discuție exemplul personal. Frica, pe care o avem toți, de descompunerea părții noastre fizice, IPS Anania nu o împărtășește tocmai datorită credinței în nemurirea părții noastre spirituale. Și face trimitere, ca argument de consolidare, la un alt prelat occidental care dorea să-și elibereze sufletul de povara corpului îmbătrânit și oboseit prin moarte. Trecerea spre o nouă secvență pare să se facă prin continuitate – viața de dincolo și pregătirea pentru aceasta, revenind la tema inițială cu o interpretare clară – semințele din parabolă încolțesc în suflet, dacă găesc loc prielnic: „Important este să o primim. Și unii și alții”. Care unii și care alții?!

Răspunsul este o altă trimitere biblică – Pilda neghinelor: „Poate că unii dintre noi vor spune: Cum o să rodească sămînța lui Dumnezeu dacă eu sînt un păcătos? Dacă nu-mi fac rugăciunile, / dacă nu mă duc la biserică, / dacă am păcatele mele. / Păi tot Mîntuitorul ne dă răspunsul: / că un om și-a semănat ogorul / cu grîu, / curat, / și peste o vreme vin slujbașii lui și spun: / Stăpîne, / grîul a răsărit și este frumos, / dar a venit cineva și a semănat și neghină printre el /și odată cu grîul a răsărit și neghina. / Dă-ne voie Stăpîne să mergem și să smulgem firele de neghină / pentru ca să rămînă grîul curat. / Și stăpînul le spune: nu, nu, nu. / Lăsați-le să crească împreună. / Că dacă mergeți pe ogor / atunci picioarele, călcîiele voastre odată cu neghina vor zdrobi și firele de grîu. / Care vor muri. / Lăsați-le să crească împreună, / grîul cu neghina. / Și la vremea treierîșului / vom face deosebirea. / Acolo la treierîș / curge și grîu copt și neghină coaptă. / E acolo punem... în zilele noastre această mașină se cheamă treier. Adică treieră și împarte. Este treier care, într-adevăr, are calitatea de a scoate numai neghina. / Am lucrat și eu cu ele în tinerețea mea, pentru că sînt de la țară / și am avut și noi recoltă de grîu / pe care-o duceam la mașina de treierat / și apoi de vînturat. / Și știu ce înseamnă să se aleagă neghina din grîu. / Dar, pînă atunci ele au crescut împreună. / Așa sîntem și noi. Și noi sîntem oameni și virtuoși, unii dintre noi aproape sfinți, / și păcătoși. Dar, în același om / există și una și alta. / Există și sufletul care rodește grîu / și sufletul care, același suflet, rodește neghină. Neghina sînt păcatele pe care le facem toți. Și Dumnezeu ne lasă / să creștem laolaltă cu grîul și cu neghina. / Așa că nimeni dintre noi să nu se laude /că este de pe acum sînt. / Adevărata lui calitate se va cunoaște după moarte. / Când se vor alege unele de altele. / Dar stă în putința noastră, dragii mei, / ca în virtutea legii morale, / care sălășuiește în noi / și de care se minuna filosoful Pascal. / În virtutea acestei legi *știm* și avem datoria să alegem din vreme / neghina din grîu”.

Citarea acestei pilde lărgiște cîmpul posibilităților interpretative. Semințele roditoare pot fi grîu sau neghină. Numai în biserică, prin spovedanie, poți să separi păcatele de faptele bune. Enunțul cu pilda neghinelor a fost inclus în text pentru a

dirija vectorialitatea argumentativă astfel încât receptorii să ajungă la concluzia dorită de emițător: „Iar biserica ne-a pus la dispoziție o instituție extraordinară – este scaunul de spovedanie. / În care mergem fiecare dintre noi, când credem de cuviință, mai ales în posturi, Postul mare, Postul Crăciunului, / dar și ori de câte ori simte el trebuința că trebuie să-și descarce sufletul și să-l curețe. Merge aici într-un loc unde este duhovnicul în permanență la dispoziția tuturor / și acolo / dă seama de grîul curat și de neghina care există în sufletul lui / și primește rețeta / prin care să scape de neghină și să rămînă cu grîu curat. / Fenomenul se poate repeta și se *repetă* / pentru că toți ne curățăm de păcate, dar / continuăm pe urmă să păcătuim. Dar aceasta este înțelepciunea bisericii că ne permite / un remediu pentru această repetare, / iar remediu nu este altul decît scaunul spovedaniei făcut cu *sinceritate* / și cu hotărîrea / de a ne curăța sufletele de neghină. / De aceea, să fim optimiști, pentru că fiecare dintre noi este o ființă *rațională*, a învățat ceva din cele ce se spun în biserică și din cele ce spun eu astăzi”.

Puterea exemplului este argumentul cel mai puternic, ne spune pedagogia, iar emițătorul cunoaște acest principiu: „Eu neconsiderîndu-mă mai bun decît voi! / Am păcatele mele și duhovnicul meu, / la care mă spovedesc periodic, / și de la care iau dezlegare. / Și de fiecare dată îi făgăduiesc să mă îndrept, dar *nu* reușesc să fiu pe de-a dreptul / drept. Așa încît nu mă consider mai bun decît alții, ci un om care-și trăiește viața, pe *cît* se poate, în virtute, pe *cît* se poate în aura desăvîșirii, / dar niciodată descurajat / și niciodată trînit la pămînt de această descurajare”.

Finalul se constituie într-un sfat, indicat de tonul folosit, și ar trebui să fie cheia întregului discurs, însă, în procesul de dezambiguizare dă naștere la multiple ipoteze: „*Fiți liberi* în credința voastră, / *fiți încrezători* / în credința voastră, hrăniți-o cu fapte bune, / fiecare după putința lui, și nădăjduiți, / nădăjduiți, sperați cît puteți de mult; cum a spus-o cineva: / pentru ca speranțele să fie bogate / să aveți ce pierde și să vă și rămînă”. Aceste propoziții au rolul de a determina receptorul să reevalueze informațiile furnizate de întregul discurs pentru a alege din interpretările posibile interpretarea unică. Este un proces de negociere, care generează procese de inferență. Contextul este generat și de cadrul fizic în care are loc comunicarea, pe lîngă informațiile conceptuale. În cazul participantului la ritualul religios în spațiul sacru contextul este diferit comparativ cu ascultătorul radio. Corelarea informațiilor din memoria de scurtă durată, din cea medie și din memoria de lungă durată are loc mai rapid în cazul ascultătorului care decodează doar două coduri – verbal și paraverbal. Emițătorul, prin segmentarea lanțului de cuvinte rostite de pauze, are și acest scop, să focalizeze atenția receptorilor asupra mesajului verbal, dar și să mențină atenția acestora. Ritmul de codare al emițătorului se transmite și receptorului în procesul de decodare. Este ca un dans în care numărul pașilor este stabilit de emițător.

Întreg discursul este o interacțiune textuală, cuprinde texte disparate (citate, Pilda neghinelor etc.) care crează o polifonie și o multitudine de rețele intertextuale. Finalul nu reprezintă o închidere a discursului, ci funcționează centrifug generînd noi asociații și interpretări. Această mișcare duală - centripetă, la nivelul stabilirii

sensului frazelor, /centrifugă, la nivelul interpretării, este strâns legată de codul paraverbal dînd astfel coerență întregului discurs.

Încheiem analiza cu fraza finală a prediciei, prin care ni se reamintește rolul de intermediar al emițătorului între credincioși și divinitate în spațiul sacru al bisericii: „Cu această viziune optimistă / rog pe Dumnezeu să vă dăruiască, și să ne dăruiască tuturor, / pace, / bunăstare / și mîntuire. Amin!”

Bibliografie

- Baylon, Christian, Mignot, Xavier, 2000, *Comunicarea*, Ed.Universității "Al. I. Cuza", Iași
- Bidu-Vrănceanu, Angela et al., 2001, *Dicționar de științe ale limbii*, Editura Nemira, București
- Constantin, Dumitru, 1981, *Inteligența materiei*, Editura Militară, București
- Constantini, Michel, Darrault-Harris, Ivan, 1996, *Sémiotique, Phénoménologie, Discours. Du corps présent au sujet énonçant*, L'Harmattan, Paris
- Cosmovici, Andrei, 1996, *Psihologie generală*, Polirom, Iași
- Cosnier, Jacques, Brossard, Alain (coordonatori), 1984, *La communication non verbale*, Neuchâtel Delachaux&Niestlé
- Delumeau, Jean, 1998, *Mărturisirea și iertarea. Dificultățile confesiunii. Secolele XIII-XVIII*, Editura Polirom, Iași
- Dinu, Mihai, 1997, *Comunicarea*, Editura Științifică, București
- Ducrot, Oswald, Schaeffer, Jean-Marie, 1996, *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului*, Editura Babel, București
- Jacques Cosnier, Brossard, Alain (coord.), 1984, *La communication non verbale*, William S. Condon, *Une analyse de l'organisation comportementale*, Neuchâtel Delachaux & Niestlé
- Kerbrat-Orecchioni, Catherine, 1990, *Les interactions verbales*, Tome I, Éditeur Armand Colin, Paris
- Lardellier, Pascal, 2003, *Teoria legăturii ritualice. Antropologie și comunicare*, Editura Tritonic, București
- Meschonnic, Henri, 1982, *Critique du rythme, anthropologie historique du langage*, Éditions Verdier, Paris
- Miclea, Mircea, 1999, *Psihologie cognitivă. Modele Teoretico-experimentale*, Editura Polirom, Iași
- Moeschler, Jacques, reboul, Anne, 1999, *Dicționar enciclopedic de pragmatică*, Editura Echinox, Cluj
- Roventă-Frumușani, Daniela, 1995, *Semiotica discursului științific*, Editura Științifică, București